

LAUSUNTO

Helsinki 10.3.2026

EDUSKUNNAN SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNTA

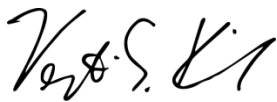
Viite: lausuntopyyntö 5.3.2026

Asia: HE 2/2026 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry on valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestö. SOSTE on sosiaali- ja terveyspoliittinen vaikuttaja ja asiantuntijajärjestö, joka rakentaa sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä yhteistyössä jäsenyhteisöjensä kanssa. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n varsinaisina jäseninä on yli 240 valtakunnallista sosiaali- ja terveysalan järjestöä ja yhteistyöjäsenenä yli 60 muuta sosiaali- ja terveysalan toimijaa.

Lisätietoja: lakimies Kirsi Väättäminen, kirsi.vaatamoinen@soste.fi, 040 839 7913

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Vertti Kiukas
pääsihteeri

SOSTE

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
SOSTE Finlands social och hälsa rf
SOSTE Finnish Federation for Social Affairs and Health

www.soste.fi

SOSTE kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi ehdotetuista hankintalakimuutoksista.

SOSTEn keskeiset viestit:

- 1) Hankintalain sote-palveluja koskevan 12 luvun ”kumoaminen” ei keventäisi sääntelyä**
- 2) Hankintalain nykyinen 108 § tulee säilyttää**
- 3) Sääntelyä tulisi yksinkertaistaa, ei lisätä**
- 4) Hankintasääntelyn soveltamisalaa ei pitäisi ulottaa itsenäisiin kansalaisjärjestöihin**

Hankintalain sote-palveluja koskevan 12 luvun ”kumoaminen” ei keventäisi sääntelyä

SOSTE kiinnittää valiokunnan huomiota siihen, että laista esitetään poistettavaksi sosiaali- ja terveyspalveluja sekä muita erityisiä palveluja koskeva 12 luku. Tällä ei edistetä säästöjä eikä kilpailun lisäämistä. Toisin kuin lakiesityksen perustelut antavat ymmärtää, tällä ei myöskään kevennettäisi sääntelyä, koska yhtä pykälää lukuun ottamatta pykälien sisällöt jäisivät voimaan ja ne vain siirrettäisiin toisaalle lakiin.

Sote-palvelut ja muut erityiset palvelut muodostavat niin EU:n sääntelyssä kuin kansallisestikin selvästi muista palveluista poikkeavan ryhmän ja niitä koskeva erillinen luku on perusteltu sekä sisällöllisesti että lain selkeyden kannalta. Jos nykyisin selkeästi omaan lukuunsa sijoitetut sote-hankintoja koskevat erityissäännökset siirretään ja sisällytetään osiksi muita hankintoja koskevia pykäläiä, näistä yhdistetyistä pykälistä tulee nykyistä monimutkaisempia ja sote-sääntelyn kokonaisuudesta vaikeammin hahmotettava. Siten muutos lähinnä vaikeuttaisi lain soveltamista tuottamatta mitään lisäarvoa. Siksi siihen ei ole syytä ryhtyä.

Hankintalain nykyinen 108 § tulee säilyttää

Tosiasiallisesti laista esitetään poistettavaksi ainoastaan yksi pykälä eli nykyisen lain 108 §, ”Palvelujen käyttäjien tarpeiden huomioon ottaminen hankinnoissa”. Tämä on hankintalain ainoa pykälä, jossa muistutetaan velvollisuudesta huomioida sote-palvelujen käyttäjien tarpeet hankintoja tehtäessä. Siihen sisältyy muistutus siitä, että hankintayksikön tulee hankintoja tehdessään huomioida kyseistä palvelua koskeva sisältölainsäädäntö. SOSTE vastustaa pykälän poistamista.

Vuosien mittaan keskeisin sote-palveluhankintoihin liittyvä pulma on ollut hankintayksiköiden keskittyminen hankintamenettelyjen läpivientiin ja siihen liittyviin muutoseikkoihin, palvelujen käyttäjien tarpeiden jäädessä vähemmälle huomiolle. On vaikea uskoa hallitusohjelmassa tarkoitetun, että sääntelyä nyt ”kevennettäisiin” poistamalla hankintalaista sen ainoa pykälä, jossa muistutetaan velvollisuudesta huomioida sote-palvelujen käyttäjien tarpeet.

Perusteluna pykälän poistamiselle hallituksen esityksessä sanotaan sen sisällön olevan päällekkäinen sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämislain 3 luvun sääntelyn kanssa. Tämä ei pidä paikkaansa.

Järjestämislain 3 luku sisältää hyvinvointialuetta ja palveluntuottajia sekä palvelusopimuksia koskevia vaatimuksia. Siinä ei käsitellä 108 §:ssä mainittuja hankittavien palvelujen laatutekijöitä.

Kuten hallituksen esityksessäkin todetaan, 108 §:n pykälän tarkoituksena on ollut varmistaa, että hankintayksiköt ottaisivat siinä esitetyt laatu- ja saavutettavuustekijät huomioon sosiaali- ja terveyspalveluja kilpailuttaessaan. Toisin kuin hallituksen esityksessä esitetään, tämä tarve ei ole poistunut hyvinvointialueiden perustamisen myötä. SOSTEn vuonna 2025 tekemän järjestömuotoisten palveluntuottajien tilannetta koskevan selvityksen vastaajista 55 % oli eri mieltä tai melko eri mieltä siitä, että hyvinvointialueiden kilpailuttaessa sote-hankintoja valintakriteereissä huomioidaan riittävästi laatuvaatimukset.

Hallituksen esitys nojaa perusteluissaan hyvinvointialueisiin ja sote-järjestämislakiin. On huomattava, että sote-hankintoja tekevät muutkin toimijat kuin hyvinvointialueet, tunnetuimpana niistä KELA. Palvelujen käyttäjien tarpeiden huomioon ottaminen on olennaista myös näiden muiden toimijoiden tekemissä hankinnoissa.

Jo 108 §:ää säädettyäessä voimassa oli runsaasti erityislainsäädäntöä, johon pykälässä viitataan. Se, että sote-alalle on tullut lisää sääntelyä, ei tarkoita sitä, että nykyiset hankintojen tekijät luonnostaan muistaisivat ja osaisivat hankintamenettelyjä toteuttaessaan ottaa sen huomioon, etenkin nyt kun myös sote-lainsäädäntöön ollaan tekemässä muutoksia. Siksi siitä on perusteltua muistuttaa hankintalaisissa ja nostaa esiin ne yleisen tason laatutekijät, jotka on kirjattu hankintadirektiiviin. Tämä tarkoittaa, että 108 § on syytä säilyttää.

Sääntelyä tulisi yksinkertaistaa, ei lisätä

EU:n komissiossa valmistellaan parhaillaan hankintadirektiivi uudistusta, jonka keskeisenä tavoitteena on nykyaikaistaa ja yksinkertaistaa hankintasääntöjä ja tehdä samalla julkisista hankinnoista strategisten investointien väline. Komission on määrä esittää direktiiviluonnos tulevana kesänä.

Hankintaprosessien yksinkertaistaminen ja hallinnollisen taakan vähentäminen oli tavoitteena myös vuoden 2014 direktiivissä, mutta siinä ei meneillään olevan direktiivi uudistuksen lausuntopalautteen mukaan onnistuttu. Yli puolet vastaajista katsoi, ettei silloinen direktiivi uudistus johtanut yksinkertaisempaan sääntelyyn ja noin 70 % alueellisista ja paikallisista viranomaisista raportoi, että sääntelyn monimutkaisuutta ovat vielä lisänneet jäsenvaltioiden käyttöön ottamat kansalliset lisäsäännöt.

Hallitusohjelmassa nostetaan esiin keskeisenä hankintaa koskevan pulmana tarjousten vähäisyys. SOSTEn käsityksen mukaan keskeinen syy tarjousten vähäisyyteen on juuri julkisten hankintojen mutkikkuus. Monet pienemmät tarjoajat katsovat, ettei heillä ole osaamista tai resursseja osallistua kilpailutuksiin ja toisaalta suuremmat toimijat, joilla on myyntiä myös yksityiselle puolelle, katsovat ettei osallistuminen ole niille vaivan arvoista - poikkeuksena rahalliselta arvoltaan erittäin suuret ja siten houkuttelevat hankinnat, joihin hankintasääntelyn tulisikin keskittyä.

SOSTE katsoo, että niin EU:n kuin kansallisenkin lainsäädännön tasolla hankintasääntelyä tulisi yksinkertaistaa ja menettelyvaatimuksia keventää, ei lisätä sääntelyä. Sen sijaan nyt käsillä olevassa hallituksen esityksessä hankintalakiin ollaan lisäämässä uusia velvoittavia säännöksiä, jotka ovat omiaan kasvattamaan hallinnollista taakkaa ja kustannuksia. Niitä ovat erityisesti kiristytvä sidosyksikkösääntely, hankintojen osiin jakamisen pakollisuus ja kilpailutuksen uusimisvelvoite silloin, kun avoimessa menettelyssä on saatu vain yksi tarjous. Vaikka viime mainituista vaatimuksista voidaan joissakin tilanteissa poiketa, esimerkiksi suorittamalla riittävä markkinakartoitus, jo pelkästään erilaisten ratkaisujen punninta, prosessien dokumentointi ja ratkaisujen perusteleminen lisäävät hankintayksiköiden hallinnollista taakkaa. Vaikka markkinakartoituksesta itsessään ei voisi valittaa markkinaoikeuteen, sen riittävyys tai siihen perustuvat päätelmät voivat tulla markkinaoikeuden arvioitaviksi, jos valitus tehdään siitä, että hankintaa ei ole keskeytetty ja kilpailutettu uudelleen tai se on jätetty jakamatta osiin, kuten edellä on esitetty.

Se, että EU-hankinta jätetään jakamatta osiin, pitää jo nykyisenkin lain mukaan perustella. Nyt lakiin ollaan avaamassa valitusmahdollisuus jakamatta jättämisestä. Sitä ei pidä toteuttaa. Hankintojen oikeuskäsittelyt ovat jo nykyisellään pitkiä ja jättävät sekä hankintayksiköt että tarjoajat jopa vuosiksi epävarmuuteen lopputuloksesta. Esitys ei ole omiaan lisäämään julkisten hankintojen houkuttelevuutta. Koska oikeuskäsittelyt hidastavat hankintaprosesseja ja kuluttavat sekä hankintayksiköiden että tarjoajien resursseja, valitusmenettelyjen lisääminen ei edistäisi sääntelyn tavoitteita, vaan hankaloittaisi tilannetta entisestään. Osiin jakaminen tai jakamatta jättäminen on viime kädessä tarkoituksenmukaisuusharkintaa, joka on syytä jättää hankintayksikölle.

SOSTE ei kannata kilpailutuksen uusimispakkoa yhden tarjouksen tilanteessa. Syy ainoastaan yhden tarjouksen saamiseen ei välttämättä ole puutteellisessa valmistelussa, vaan esimerkiksi markkinatilanteessa. Suomen kaltaisessa maassa moniin hankintoihin ei ole löydettävissä useampia tarjoajia. Pakollinen hankinnan uusiminen johtaisi vain kustannusten kasvuun, kun prosessiin kuluisi aikaa ja resursseja ja ainoaksi itsensä tunnistava tarjoaja voisi vapaasti nostaa hintojaan uusittavassa prosessissa.

SOSTE katsoo, että sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskeva vaatimus on epätarkoituksenmukainen ja jopa haitallinen, koska se voi kasvattaa julkisen sektorin kustannuksia etenkin pienten hankintayksiköiden osalta ja sellaisissa tilanteissa, joissa sidosyksiköiden käytöstä on selkeimmin hyötyä. Myös järjestöjen osalta se voi ehkäistä tehokkaiden yhteisten tukipalvelujen toteuttamista. Vaatimus myös vaikeuttaisi hyvinvointialueiden välistä yhteistyötä tilanteessa, jossa niiden talous on muutenkin tiukoilla.

Hankintasääntelyn soveltamisalaa ei pitäisi ulottaa itsenäisiin kansalaisjärjestöihin

SOSTE toteaa myös, että Suomessa käytännössä kaikki sote-järjestöt, jotka saavat yli puolet budjetistaan valtionavustuksina tai muina julkisina tukina, tulkitaan automaattisesti julkisoikeudellisiksi laitoksiksi. Toisin sanoen noin suuren rahoitusosuuden katsotaan siirtävän kansalaisjärjestön julkiseen määräysvaltaan. Siten ne joutuvat kilpailuttamaan kaikki hankintalain kynnysarvot ylittävät hankintansa samoilla menettelyillä kuin viranomaisetkin. Tämä aiheuttaa niille perusteettoman ja kohtuuttoman

hallinnollisen taakan. Mitään yhteiskunnallista tai taloudellista lisäarvoa se ei tuota, vaan se ainoastaan vaikeuttaa järjestöjen toimintaa ja lisää niiden kustannuksia.

SOSTE esittää, että Suomen tulisi sekä käyttää kansallista liikkumavaraansa että ennen kaikkea vaikuttaa meneillään olevaan hankintadirektiivin uudistukseen niin, että pelkän valtionavustuksen saamisen ei automaattisesti katsottaisi johtavan määräysvalta-asemaan joutumiseen. Sekä hankintalakiin että hankintadirektiiviin tulisi lisätä selvennys, että pelkkä julkinen avustus ei tee itsenäisestä yhdistyksestä tai säätiöstä julkisoikeudellista laitosta. Avustus ei automaattisesti tuota myöntäjälle sellaista määräysvaltaa, jonka perusteella järjestö olisi rinnastettavissa viranomaiseen.